

Omsorgsassistenterna inom personalen vid enheterna för äldreomsorg med heldygnsvård - utvärdering av tillsynsmyndigheternas tillstånds- och tillsynspraxis

År 2020 reviderades lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (982/2012, nedan äldreomsorgslagen). Syftet med reformen var att förbättra kvaliteten på social- och hälsovårdstjänster för de äldre samt att trygga klient- och patientsäkerheten. I den första fasen av reformen föreskrivs bland annat om personer som deltar i direkt klientarbete i serviceboende med heldygnsvård och långvarig institutionsvård och om en gradvis förhöjning av minimidimensioneringen av direkt klientarbete till 0,7. Regeringens proposition RP 231/2021 rd om reformens andra fas är under riksdagsbehandling.

På grund av den ovannämnda ökningen av personaldimensioneringen har det blivit nödvändigt för tillsynsmyndigheterna att bedöma den etablerade tillstånds- och tillsynspraxisen i fråga om antalet omsorgsassistenterna inom äldreomsorg med heldygnsvård.

Denna anvisning är avsedd för kommuner, samkommuner och framtida välfärdsområden som producerar tjänster i heldygnsvård för de äldre samt för privata serviceproducenter till stöd för planeringen av enheternas verksamhet och personalstrukturen samt för egenkontroll. Anvisningen gäller endast antalet omsorgsassistenterna och de arbetsuppgifter de tilldelas som en del av personalen vid enheterna för äldreomsorg med heldygnsvård. Anvisningen är inte avsedd att styra antalet andra personalkategorier och deras arbetsuppgifter.

Anvisningen är riktgivande och vägledande och ska inte tolkas kategoriskt. Vid bedömningen av antalet omsorgsassistenterna prioriteras huruvida enhetens verksamhet tillgodoser klienternas servicebehov på det sätt som lagstiftningen förutsätter.

Äldre personers servicebehov och hur dessa tillgodoses i tjänster i heldygnsvård

Tjänsterna i heldygnsvård ska trygga klienternas rätt till social växelverkan, meningsfull verksamhet som främjar välbefinnandet samt hälsa och funktionsförmåga. Tjänsterna ska genomföras så att klienterna kan känna sitt liv tryggt, meningsfullt och värdefullt.

Personalens antal, utbildning och struktur ska under alla tider och i alla situationer tillgodose antalet klienter vid verksamhetsenheten och det behov av tjänster som deras funktionsförmåga förutsätter. På grund av nedsatt kognitiv och/eller fysisk funktionsförmåga behöver klienter i serviceboende med heldygnsvård och i långvarig institutionsvård antingen omfattande eller mycket omfattande handledning och hjälp med dagliga göromål såsom måltider, personlig hygien och påklädning, social kontakt och interaktion. Enligt tillsynsmyndigheterna kan yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården bäst tillgodose klienternas stora

servicebehov, till exempel bemöta och handleda en klient med minnesstörning samt hänvisa personen till medicinsk behandling och sjukhusvård.

Omsorgsassistenternas arbete vid verksamhetsenheterna för äldre i heldygnsomsorg omfattar assisterande arbetsuppgifter i vård- och omsorgsarbetet för klienternas grundläggande behov. Arbetsgivaren ska genom egenkontroll se till att omsorgsassistenterna har den kompetens som behövs för ovannämnda arbetsuppgifter i direkt klientarbete. Omsorgsassistenterna ska alltid vid behov få stöd och hjälp av en yrkesutbildad person, varför de inte får arbeta ensamma och ansvara för vården av klienterna. Närmare anvisningar om uppgiftsbeskrivningen och kompetenskraven för omsorgsassistenterna finns i SHM:s kommuninfo 11/2020 om omsorgsassistenterna.

I bilaga 1 finns en sammanställning av regleringen av antalet och strukturen av den personal som deltar i direkt klientarbete inom serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig institutionsvård samt den myndighetsstyrning som hänför sig till detta.

Ändring av praxis vid bedömning av antalet omsorgsassistenterna vid verksamhetsenheterna för äldre i heldygnsomsorg

Tillsynsmyndigheternas tidigare bedömningspraxis i fråga om antalet omsorgsassistenterna och den relativa andelen av verksamhetsenhetens personal utvecklades i en situation då det i lagen om äldreomsorg ännu inte hade föreskrivits om minimidimensionering av personalen. Tillsynsmyndigheterna anser att det är motiverat att se över den tidigare etablerade bedömningspraxisen för antalet omsorgsassistenterna med 1 omsorgsassistent per cirka 15 klientplatser eller ett grupphem.

Tillsynsmyndigheterna anser att en ökning av minimidimensioneringen från 0,5 till 0,7 i första hand gör det möjligt att diversifiera verksamhetsenhetens personalstruktur och utveckla kompetensen. Enligt 20 § 1 mom. i äldreomsorgslagen ska en verksamhetsenhet ha en personal som till antal, utbildning och uppgiftsstruktur motsvarar antalet äldre personer som tillhandahålls verksamhetsenhetens tjänster och det servicebehov de äldres funktionsförmåga förutsätter, och som garanterar dem en högkvalitativ service.

Enligt 20 § 2 mom. i lagen ska den faktiska personaldimensioneringen vara minst 0,7 anställda per klient vid en sådan verksamhetsenhet för serviceboende med heldygnsomsorg och en sådan verksamhetsenhet för långvarig institutionsvård som har gemensamma lokaler och egen arbetsskiftsplanering och som är underställd en och samma chef. Den personaldimensionering som föreskrivs i ovannämnda moment tillämpas från och med den 1 april 2023. Enligt äldreomsorgslagen ska personaldimensioneringen från och med 1.10.2020 vara minst 0,5 anställda per klient. Från och med 2021 ska personaldimensioneringen vara minst 0,55 och från och med 2022 minst 0,6 anställda per klient.

I 3 a § 1 mom. i äldreomsorgslagen uppräknas de anställda som deltar i det direkta klientarbetet vid serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig institutionsvård för äldre

personer. I det direkta klientarbetet deltar enligt 2 och 3 mom. i lagen också studerande som står i arbetsavtalsförhållande till en verksamhetsenhet, oberoende av utbildningsform, om de genom studier har förvärvat tillräcklig kompetens i förhållande till examensgrunderna, den kompetens som lagstiftningen om yrkesutbildade personer förutsätter samt kompetensbehoven på arbetsplatsen. Arbetsskiftets personal får inte bestå enbart av de anställda som avses i 1 mom. 9–12 punkten eller av studerande som avses i 2 mom. Arbetsgivaren ska se till att det vid verksamhetsenheten i förhållande till klienternas behov och antal finns ett tillräckligt antal yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården under varje arbetsskift.

För genomförande av de centrala principerna enligt lagen om äldreomsorg samt för säkerställande av klient- och patientsäkerheten ***anser tillsynsmyndigheterna att arbetsskiftet vid verksamhetsenheterna för i serviceboende med heldygnssorg och institutionsvård i princip kan bestå av en omsorgsassistent per två yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården.***

När det gäller antalet och strukturen av den personal som deltar i det direkta klientarbetet vid verksamhetsenheten skulle detta i princip innebära följande:

- Med den minsta personaldimensioneringen på 0,6 anställda per klient (1.1.2022-31.3.2023) kan det riktgivande antalet omsorgsassistenterna vara cirka 1 anställd per 10 klienter.
- Med den minsta personaldimensioneringen på 0,7 anställda per klient (från 1.4.2023) kan det riktgivande antalet omsorgsassistenterna vara cirka 2 anställda per 10 klienter.

Den verksamhetsansvarige skall alltid med hjälp av egenkontroll se till att antalet anställda vid verksamhetsenheten och personalens struktur under alla tider på dygnet motsvarar klienternas behov av tjänster samt i princip överensstämmer med den nya bedömningspraxis som beskrivs i det föregående.

För att den nya bedömningspraxisen ska kunna genomföras krävs en relativt jämn fördelning av verksamhetsenhetens personal i arbetsskiften varje dag i veckan. Vid bedömningen av huruvida antalet omsorgsassistenterna per arbetsskift är ändamålsenligt ska klienternas servicebehov samt antalet övrig personal som arbetar i arbetsskiftet och deras kompetens beaktas.

Då antalet omsorgsassistenterna fastställs, bör antalet lågutbildade eller outbildade anställda vid verksamhetsenheten, såsom vårdbiträden, hemhjälpare, stimulerande handledare eller andra motsvarande anställda som deltar i upprätthållandet av klientens sociala funktionsförmåga samt antalet studerande i arbetsavtalsförhållande vid verksamhetsenheten.

Enhetens operativa ramfaktorer, till exempel antalet kundplatser och rumslösningar, har också betydelse för bedömningen av antalet omsorgsassistenterna och deras relativa andel som en del av det totala antalet anställda som utför direkt kundarbete vid enheten. Det ovan

anförda bör särskilt beaktas vid små verksamhetsenheter, eftersom antalet anställda som utför direkt kundarbete per arbetsskift inte nödvändigtvis gör det möjligt att anlita omsorgsassistenten.

Förhöjningen av personaldimensioneringen gör det möjligt att diversifiera verksamhetsenhetens personalstruktur

Enligt tillsynsmyndigheterna är ett tillräckligt antal personal med ansvar för vård och omsorg vid verksamhetsenheten samt en korrekt personalstruktur viktiga faktorer för tryggande av kvaliteten på de individuella tjänster som tillgodoser en äldre persons behov av service, och för att trygga klient- och patientsäkerheten. Höjningen av antalet anställda vid verksamhetsenheterna bör enligt tillsynsmyndigheternas uppfattning inte genomföras enbart genom att antalet omsorgsassistenten höjs.

Tillsynsmyndigheterna anser att höjningen av antalet anställda vid verksamhetsenheten till följd av den kommande höjningen av personaldimensioneringen gör det möjligt att diversifiera enhetens personalstruktur och kompetens. Tillsynsresultaten visar att det finns ett behov av att diversifiera personalstrukturen och kunnandet så att tjänsterna för äldre personer i helsevårdsomsorg är av hög kvalitet och tryggar god vård och omsorg för äldre. Enligt tillsynsmyndigheternas uppfattning skulle en diversifiering av enhetens personalstruktur och kompetens kunna genomföras genom att öka personalens antal, till exempel geronomer, socio- nomer, fysioterapeuter, ergoterapeuter eller rehabiliteringsledare.

Tillsyn – som ser till att tjänsterna är av hög kvalitet och att klient- och patientsäkerheten tryggas

Vid tillsynen över social- och hälsovårdstjänsterna framhävs serviceproducenternas eget ansvar för en ändamålsenlig verksamhet, högklassig service samt klient- och patientsäkerheten. Med klientsäkerhet inom socialvården avses att kundens fysiska, psykiska, sociala och ekonomiska säkerhet inte äventyras.

Den verksamhetsansvarige ska se till att egenkontrollen vid verksamhetsenheten genomförs i enlighet med planen för egenkontroll för att säkerställa tjänsternas kvalitet, säkerhet och ändamålsenlighet. I verksamhetsenhetens egenkontroll ingår bland annat att den verksamhetsansvarige ser till att antalet anställda vid enheten och personalens struktur motsvarar klienternas behov av tjänster i alla situationer. Vid behov ska korrigerande åtgärder utan dröjsmål vidtas genom egenkontroll för att undanröja en risk för ett missförhållande eller en risk äventyrar servicens kvalitet.

Vid den förhandstillsyn som utförs av tillsynsmyndigheterna bedöms verksamhetsförutsättningarna för verksamhetsenheterna hos privata serviceproducenter i samband med behandlingen av ansökningarna om tillstånd för socialservice med helsevårdsomsorg.

Tillsynsmyndigheternas övervakning under den tid som verksamheten pågår omfattar både privata och offentliga tjänsteproducenter, och tillsynen genomförs enligt samma kriterier oberoende av till vilken kategori tjänsteproducenten hör.

I bilaga 2 beskrivs närmare genomförandet av egenkontrollen och myndighetstillsynen som en garant för en god servicekvalitet och klient- och patientsäkerhet.

Slutligen:

En ändring av tillsynsmyndigheternas bedömningspraxis för omsorgsassistenten förutsätter inte att privata serviceproducenter ändrar befintliga tillstånd som utfärdats med stöd av lagen om privat socialservice.

Vid social- och hälsovårdsministeriet pågår förberedelser för att förbättra personaltillgången inom social- och hälsovården. Eventuella anvisningar som senare utfärdas av ministeriet kan ändra tillsynsmyndigheternas bedömningspraxis när det gäller antalet omsorgsassistenten personal i serviceboende med heldygnsomsorg och verksamhetsenheter för institutionsvård.

Närmare upplysningar lämnas av

Valvira Niina Kuismin, jurist, tfn 0295 209 200, e-post niina.kuismin@valvira.fi

Valvira överinspektör Marja-Leena Lantto, telefon 0295 209 283, e-post marja-leena.lantto@valvira.fi

Valvira överinspektör Anna Sihvola, tfn 0295 209 389, e-post anna.sihvola@valvira.fi

Valvira överinspektör Anssi Tulkki, telefon 0295 209 347, e-post anssi.tulkki@valvira.fi

Regionförvaltningsverket i Södra Finland överinspektören för socialvården Päivi Vainio, tfn 0295 016 091, e-post paivi.vainio@avi.fi

Regionförvaltningsverket i Östra Finland Chefen för socialvårdsenheten Kirsi Laitinen, tfn 0295 016 821, kirsi.laitinen@avi.fi

Regionförvaltningsverket i Lappland överinspektören för socialvården Merja Isoaho, tfn 0295 017 047, merja.isoaho@avi.fi

Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland Överinspektören för socialvården Nina Siro-Södergård, telefon 0295 018 114, nina.siro-sodergard@avi.fi

Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland överinspektör Jaana Aarnio, telefon 0295 018 576, e-post jaana.aarnio@avi.fi

Regionförvaltningsverket i Norra Finland överinspektören för socialvården Päivi Ränä, telefon 0295 017 024, paivi.raina@avi.fi

Bilaga 1

Lagstiftning och myndighetsanvisningar som inverkar på bedömningen av ett ärende

Lag om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre(finlex.fi)

Enligt 3 a § 1 mom. i lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga samt social- och hälsovårdstjänster för äldre personer (980/2012), nedan lagen om äldreomsorg, är arbetstagare som deltar i direkt kundarbete vid serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig anstaltsvård: 1) sjukskötare och hälsovårdare, 2) närvårdare och primärskötare, 3) geronomer, 4) hemvårdare, 5) socialsektorns handledare och pedagoger, 6) personer som avlagt socionomexamen (YH), 7) personer som avlagt lämplig yrkes- eller specialyrkesexamen, 8) personer som avlagt lämplig examen på institutnivå, 9) fysioterapeuter och ergoterapeuter, 10) rehabiliteringsledare, 11) hemhjälpare, vårdbiträden och omsorgsassistenten, 12) handledare för stimulerande verksamhet och andra motsvarande anställda som deltar i upprätthållandet av klientens sociala funktionsförmåga, 13) verksamhetsenheternas föreståndare och ansvariga personer.

I det direkta klientarbetet deltar enligt 3 a § 2 mom. i lagen också studerande som står i arbetsavtalsförhållande till en verksamhetsenhet, oberoende av utbildningsform, om de genom studier har förvärvat tillräcklig kompetens i förhållande till examensgrunderna, den kompetens som lagstiftningen om yrkesutbildade personer förutsätter samt kompetensbehoven på arbetsplatsen.

Enligt 3 a § 3 mom. i lagen om äldreomsorg får arbetsskiftets personal inte enbart bestå av de anställda som avses i 1 mom. 9–12 punkten eller av studerande som avses i 2 mom. Arbetsgivaren ska se till att det vid verksamhetsenheten i förhållande till klienternas behov och antal finns ett tillräckligt antal yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården under varje arbetsskift.

Enligt 3 a § 4 mom. i lagen om äldreomsorg får en anställd vid en verksamhetsenhet inte utan utbildning i läkemedelsbehandling delta i uppgifter inom läkemedelsbehandling eller genomföra läkemedelsbehandling. I regeringens proposition angående ändring av lagen om äldreomsorg (Regeringspropositionen till riksdagen angående ändring av lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga samt om ändring av lagen om social- och hälsovårdstjänster för äldre RP 4/2020 rd) har i detaljmotiveringen till ifrågakavande stadgande anförts bland annat följande: " Vid planeringen av verksamhetsenhetens personalstruktur och personaldimensionering bör säker läkemedelsbehandling säkerställas under hela dygnet, i enlighet med enhetens plan för läkemedelsbehandling med iakttagande av handboken för *Säker läkemedelsbehandling*. [- -] Läkemedelsbehandlingen utförs i allmänhet på vederbörande sätt av hälso- och sjukvårdspersonal (till exempel sjuksköterska, hälsovårdare, närvårdare) när patienten inte själv kan sköta sin egen läkemedelsbehandling eller behöver hjälp

med den. Vid verksamhetsenheter där läkemedelsbehandling är daglig rutin, ska arbetsgivaren se till att det i varje arbetsskift finns tillräckligt många yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården för att utföra läkemedelsbehandlingen. Som ovan av 3 mom. framgår är det arbetsgivarens allmänna skyldighet att se till att arbetstagarnas kompetens motsvarar kraven på arbetet och att arbetsfördelningen mellan de grupper av arbetstagare som arbetar vid verksamhetsenheten tillgodoser klienternas och verksamhetens behov under alla tider på dygnet. När tillsynsmyndigheten beviljar tillstånd enligt lagen om privat socialservice bedömer den att personalens struktur i sin helhet motsvarar klienternas servicebehov. [- -]"

Enligt 13 § 1 mom. i lagen om äldreomsorg ska kommunen för äldre personer anordna social- och hälsovårdstjänster av hög kvalitet, vid rätt tidpunkt och i tillräcklig mängd med tanke på de äldres behov.

Enligt 14 § 1 mom. i lagen om äldreomsorg ska kommunen i första hand ge äldre personer långvarig vård och omsorg som stöder ett värdigt liv med hjälp av öppenvårdstjänster inom social- och hälsovården. Tjänsterna ska anpassas till innehållet och omfattningen så att de motsvarar den äldre personens servicebehov vid respektive tillfälle. Vården och omsorgen får ges som långvarig institutionsvård endast på de grunder som anges i denna lag. Enligt paragrafens 2 mom. ska äldre personer ges social- och hälsovårdstjänster som garanterar långvarig vård och omsorg på ett sådant sätt att de kan uppleva att deras liv är tryggt, betydelsefullt och värdigt och att de kan upprätthålla sociala kontakter och delta i meningsfull verksamhet som främjar och upprätthåller deras välbefinnande, hälsa och funktionsförmåga.

Enligt 19 § i äldreomsorgslagen ska de social- och hälsovårdstjänster som tillhandahålls en äldre person vara högkvalitativa och garantera honom eller henne god vård och omsorg.

Enligt 20 § 1 mom. i äldreomsorgslagen ska en verksamhetsenhet ha en personal som till antal, utbildning och uppgiftsstruktur motsvarar antalet äldre personer som tillhandahålls verksamhetsenhetens tjänster och det servicebehov de äldres funktionsförmåga förutsätter, och som garanterar dem en högkvalitativ service.

Enligt 20 § 2 mom. i lagen ska den faktiska personaldimensioneringen vara minst 0,7 anställda per klient vid en sådan verksamhetsenhet för serviceboende med heldygnsomsorg och en sådan verksamhetsenhet för långvarig institutionsvård som har gemensamma lokaler och egen arbetsskiftsplanering och som är underställd en och samma chef. Den personaldimensionering som föreskrivs i ovannämnda moment tillämpas från och med den 1 april 2023. Från och med den 1 oktober 2020 ska personaldimensioneringen vara minst 0,5 anställda, från och med den 1 januari 2021 minst 0,55 anställda och från och med den 1 januari 2022 minst 0,6 anställda per klient.

Med faktisk personaldimensionering avses den arbetsinsats som utförs av de närvarande anställda som avses i 20 § 3 och 4 mom. i äldreomsorgslagen, som vid verksamhetsenheten utför direkt klientarbete som avses i 3 a §, i förhållande till antalet klienter vid verksamhetsenheten under en uppföljningsperiod på tre veckor. Indirekt arbete beaktas inte vid personaldimensioneringen. Om funktionsförmågan hos en äldre person som vårdas i

verksamhetsenhetens lokaler har försämrats så mycket att han eller hon behöver omsorg oavsett tid på dygnet, ska det finnas tillräcklig personal på verksamhetsenheten alla tider på dygnet.

Enligt 23 § 1 mom. i lagen om äldreomsorg ska föreståndaren för en verksamhetsenhet se till att det vid verksamhetsenheten ordnas egenkontroll i syfte att säkerställa att servicen är högkvalitativ, säker och tillbörlig. För egenkontrollen ska det utarbetas en plan för egenkontroll som ska hållas offentligt framlagd. Genomförandet av planen ska följas och servicen utvecklas utifrån de synpunkter som regelbundet inhämtas från de äldre personer som tillhandahålls service av verksamhetsenheten, från deras anhöriga och närstående och från de anställda vid verksamhetsenheten.

RP (4/2020 rd) punkt 3.4. "Stöd för och uppföljning av genomförandet av reformen" konstateras bland annat att "*I samarbete med arbetskrafts- och näringsministeriet samt undervisnings- och kulturministeriet förutses utbildningsbehov och möjligheter att utnyttja olika utbildningsvägar. Undervisnings- och kulturministeriet och social- och hälsovårdsministeriet fastställer tillsammans den riksomfattande enhetliga kompetensen och omfattningen av utbildningen av omsorgsassistenterna. Uppgifterna för dem som har utbildat sig till omsorgsassistenterna måste också bekräftas som en del av personalstrukturen.*"

I punkt 4.1 "Ekonomiska konsekvenser" i RP (4/2020 rd) under punkt 4.1.1 "Konsekvenser för kommunernas och statens kostnader" konstateras bland annat att "*De yrkesgrupper som ingår i dimensioneringen, med undantag av anstaltsbiträdena, i huvudsak är desamma i lagförslaget som de har varit i kvalitetsrekommendationerna och uppföljningen av THL:s dimensionering. Det är möjligt att man i framtiden till exempel använder omsorgsassistenterna i större utsträckning än vad som är fallet, men de kostnadsbesparingar som detta medför är inte direkta konsekvenser av detta lagförslag.*"

Lagen om privat socialservice

Enligt lagen om privat socialservice (922/2011) 4 § 1 mom. ska det på verksamhetsenheten finnas tillräckliga och ändamålsenliga lokaler och utrustning samt den personal som verksamheten kräver. Lokalerna ska ur hälsoperspektiv och i övrigt vara lämpliga för den vård, fostran och annan omsorg som tillhandahålls där.

Enligt 4 § 2 lagen om privat socialservice skall antalet anställda vara tillräckligt med hänsyn till servicebehovet och antalet klienter. Bestämmelser om de behörighetsvillkor som krävs av personalen finns i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvården (272/2005).

I den detaljmotiveringen till 4 § 2 mom. i lagen om privat socialservice (Regeringens proposition till riksdagen för reform av lagstiftningen om privat socialservice RP 302/2010 rd) har konstaterats bland annat: "*Paragrafens 2 mom. avser krav på personalens antal och behörighet. Utgångspunkten är klienternas behov av tjänster och klienternas antal. Även kraven på*

personalen bestäms enligt de tjänster som verksamhetsenheten tillhandahåller. Ju intensivare tjänsten är, desto högre krav ställs på personalens antal och yrkesskicklighet."

Enligt 6 § 1 mom. i lagen om privat socialservice ska en privat socialserviceproducent för att säkerställa att verksamheten är ändamålsenlig utarbeta en plan för egenkontroll som omfattar alla serviceproducentens socialtjänster och de serviceenheter som avses i 5 § 2 mom. Serviceproducenten ska hålla planen för egenkontroll offentligt framlagd och följa upp hur planen genomförs.

Enligt 7 § 1 och 2 mom. i lagen om privat socialservice ska en privat producent av socialservice som fortlöpande tillhandahåller socialservice med heldygnsomsorg, ska ha fått tillståndsmyndighetens tillstånd till produktion av service innan verksamheten inleds eller ändras väsentligt. Tillståndet omfattar alla verksamhetsenheter hos serviceproducenten, vid vilka socialservice tillhandahålls i heldygnsomsorg.

Enligt 10 § 2 mom. i lagen om privat socialservice ska tillståndet ange tjänsternas innehåll, verksamhetens omfattning och det sätt på vilket tjänsterna produceras. Tillståndet kan förenas med villkor som är nödvändiga för att trygga klientsäkerheten och som gäller tjänsternas omfattning, personalen, lokalerna, anordningar och utrustning samt förfaringssätt.

Socialvårdslagen

Vid bedömningen av klientens intresse ska enligt 4 § i socialvårdslagen (1301/2014) uppmärksamhet fästas vid hur de olika förfaringssätten och lösningarna bäst tryggar 1) klientens och hans eller hennes närståendes välbefinnande, 2) klientens förmåga att klara sig självständigt och självmant samt nära och fortgående mänskliga relationer, 3) i rätt tid, korrekt och tillräckligt stöd med tanke på behoven, 4) möjligheten att delta i och påverka sina egna angelägenheter, 5) beaktande av språklig, kulturell och religiös bakgrund, 6) utbildning som motsvarar önskemål, anlag och andra färdigheter, farledens sysselsättning samt verksamhet som främjar delaktighet, 7) kundförhållandets konfidentialitet och samarbetet med kunden. Vid tillhandahållandet av socialvård ska särskild uppmärksamhet fästas vid förverkligandet av de klienters intressen som behöver särskilt stöd.

Enligt 47 § 1 mom. i socialvårdslagen ska en verksamhetsenhet inom socialvården eller någon annan aktör som ansvarar för en verksamhetsenhet utarbeta en plan för egenkontroll för att säkerställa socialvårdens kvalitet, säkerhet och ändamålsenlighet. Planen ska hållas offentligt framlagd, dess genomförande ska övervakas regelbundet och verksamheten utvecklas utifrån den respons som regelbundet samlas in från klienterna och verksamhetsenhetens personal.

Lag om klientens ställning och rättigheter

Även enligt 4 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) har klienten rätt att av den som tillhandahåller socialvården få högklassig socialvård och ett gott bemötande utan diskriminering. Klienten ska bemötas så att hans eller hennes övertygelse och integritet respekteras och människovärde inte kränks. Vid genomförandet av socialvården ska klientens önskemål, åsikter, intressen och individuella behov samt modersmål och kulturbakgrund beaktas. Bestämmelser om klientens rätt att använda, bli hörd och få expeditioner på finska eller svenska samt om klientens rätt till tolkning vid myndigheternas användning av dessa språk finns i [10, 18 och 20 § i språklagen \(423/2003\)](#). Bestämmelser om kommuners och samkommuners skyldighet att ordna socialvård på finska och svenska finns i socialvårdslagen. [\(6.6.2003/428\)](#)

Enligt 8 § 1 mom. i klientlagen ska socialvården i första hand genomföras med beaktande av klientens önskemål och åsikt och även i övrigt respektera klientens självbestämmanderätt. Enligt paragrafens 2 mom. ska klienten ges möjlighet att delta i och påverka planeringen och genomförandet av sina tjänster. Detsamma gäller andra åtgärder som hänför sig till klientens socialvård. Ett ärende som gäller en klient ska behandlas och avgöras så att i första hand klientens intresse beaktas.

Rekommendationer om personalstrukturen och omsorgsassistenterna som en del av personalen vid verksamhetsenheterna för serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig institutionsvård för äldre

[I SHM:s kommuninformation \(10/2020\)](#) anges att de anställda som deltar i direkt kundarbete räknas upp i 3 a § i lagen om äldreomsorg och beaktas vid personaldimensioneringen till den del de utför direkt kundarbete. Arbetstagarens möjligheter att delta i direkt kundarbete och i dess olika uppgifter bestäms enligt hans eller hennes kompetens och enligt vad som särskilt bestäms i fråga om dessa uppgifter. Arbetsgivaren svarar för att arbetstagaren har tillräcklig och erforderlig kompetens för de uppgifter som anvisats honom eller henne.

Omsorgsassistenten får inte arbeta ensam eller delta i läkemedelsbehandling utan en lämplig utbildning i läkemedelsbehandling eller utan att kompetensen säkerställts. Omsorgsassistentens utbildning har sammanställts av examensdelar för närvårdare och med hjälp av denna utbildning kan man fortsätta studierna för närvårdare.

[I SHM:s kommuninfo \(11/2020\)](#) konstateras att omsorgsassistenten i huvudsak kan anlitas i serviceboende med heldygnsomsorg, där det är möjligt att göra fördela arbetsuppgifterna mellan personalen i ett arbetsskift. I det direkta klientarbetet hänför sig omsorgsassistenternas arbetsuppgifter till att tillgodose klienternas grundläggande behov och hjälpa till med detta, såsom att tvätta sig, klä på sig, äta, röra sig, vistas utomhus och upprätthålla funktionsförmågan. En omsorgsassistent ska kunna handleda och bistå klienterna i deras dagliga göromål samt sörja för deras välmående, hälsa och säkerhet. Interaktion med klienter och

andra anställda kräver goda interaktions- och grupparbetsfärdigheter kompetens. Arbetet förutsätter initiativförmåga, ansvarstagande och tillräckliga kunskaper i finska språket.

Omsorgsassistenten kan inkluderas i personaldimensioneringen till den del de deltar i det direkta klientarbetet, dock med den begränsningen att de inte får arbeta ensamma i ett arbetsskift eller ansvara för medicinsk behandling.

Som omsorgsassistent får den arbeta som avlagt två examensdelar av närvårdarexamen. Främjande av tillväxt och integration (25 kompetenspoäng) och integration av äldre (35 kompetenspoäng). Omsorgsassistentens utbildning är inte en yrkesexamen och de ovan nämnda examensdelarna omfattar inte kompetens för läkemedelsbehandling. Omsorgsassistenten är inte en yrkesutbildad person inom social- och hälsovården och kan därför inte övervakas med stöd av lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården (817/2015) eller lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994).

Fimea ger på sin webbplats anvisningar (https://www.fimea.fi/kehittaminen_ja_hta/jarkevalaakehoito/turvallinen-laakehoito) om att omsorgsassistenten i princip inte deltar i läkemedelsbehandlingen. Om arbetsgivaren dock bedömer att det med tanke på enhetens verksamhet är nödvändigt att omsorgsassistenten deltar i läkemedelsbehandling, ska omsorgsassistenten utbildas för uppgifter inom läkemedelsbehandling, kunnigheten säkerställas och den omsorgsassistent som utför läkemedelsbehandling ha ett skriftligt klient- eller läkemedelsspecifikt läkemedelstillstånd. I sådana fall får omsorgsassistenten dela ut färdigt fördelade läkemedel på naturlig väg, men omsorgsassistenten får inte delta i PKV- eller N-medicinering. Vårdassistenten får inte självständigt svara för klientens läkemedelsbehandling.

Klient- och patientsäkerhet

[Enligt den nationella strategin för klient- och patientsäkerhet och den därtill anslutna genomförandeplanen \(SHM Publiceringar 2022:2\)](#) innebär klient- och patientsäkerhet principer och funktioner för personer och organisationer inom social- och hälsovården som säkerställer vårdens och tjänsternas säkerhet och skyddar klienterna och patienterna mot skador. Klient- och patientsäkerhet inom socialvården innebär att tjänsterna ordnas, produceras och genomförs så att kundens fysiska, psykiska, sociala och ekonomiska säkerhet inte äventyras.

Bilaga 2

Tillsyn – som ser till att tjänsterna är av hög kvalitet och att klient- och patient-säkerheten tryggas

Syftet med styrningen och övervakningen är att säkerställa att äldre personers tjänster är av god kvalitet samt ändamålsenliga, att klientens rättsskydd förverkligas samt att klienten behandlas opartiskt och med respekt för självbestämmanderätten.

Egenkontroll

Den som ansvarar för verksamheten vid en verksamhetsenhet svarar för organiseringen och den operativa ledningen av enhetens verksamhet. Egenkontroll är det primära sättet att identifiera risker som äventyrar klient- och patientsäkerheten och identifieringen av dessa risker är utgångspunkten för utarbetandet av planen för egenkontroll. Egenkontroll är ett verktyg för verksamhetsenheten. Det används till att utveckla och följa upp servicekvaliteten och klient-säkerheten i det dagliga klientarbetet. Syftet med planen för egenkontroll är att identifiera, förebygga och vid behov snabbt åtgärda missförhållanden och risksituationer i klientens tjänster. Avsikten är att förebygga att risker realiserar samt att systematiskt och snabbt reagera på konstaterade kritiska arbetsmoment eller omständigheter som kräver förbättring.

Den verksamhetsansvarige ska alltid se till att personalens antal och struktur under alla tider tillgodoser klienternas individuella servicebehov och att arbetstagarna under arbetsskiftet utför de uppgifter som de har tillräcklig kompetens för. Också i särskilda situationer, såsom situationer med vård i livets slutskede, ska tillräcklig kompetens hos personalen säkerställas. Den verksamhetsansvarige ska med hjälp av egenkontroll se till att omsorgsassistenternas arbetsuppgifter inriktas på att tillgodose klienternas grundläggande behov och att hjälpa dem med dessa, för vilket de har förvärvat kompetens genom sin utbildning. Omsorgsassistenterna ska identifiera klienternas rättigheter och för egen del kunna utöva egenkontroll över verksamhetsenheten.

Den verksamhetsansvarige ska också vid organiseringen av personalens arbetsuppgifter beakta att det till exempel inte enbart är omsorgsassistenterna eller andra lågutbildade arbetstagare som ansvarar för vården av och omsorgen om klienter med bättre funktionsförmåga, eftersom varje klient inom boendetjänster med heldygnsomsorg har rätt till regelbunden kontakt med en yrkesutbildad person inom social- och hälsovården. En yrkesutbildad person inom social- och hälsovården har bättre kompetens att bedöma till exempel klientens funktionsförmåga och förändringar i den, hudens skick och hur behandlingen av ett sår framskrider samt att hjälpa en klient att äta, om personen har svårigheter att svälja.

Förhandstillsyn

Enligt gällande lagstiftning är privata producenter av sociala tjänster föremål för förhandstillsyn. Enligt 7 § 1 mom. i lagen om privat socialservice ska en privat socialserviceproducent som fortlöpande producerar socialservice med heldygnsomsorg få tillstånd av tillståndsmyndigheten att producera tjänsterna innan verksamheten inleds eller ändras väsentligt. Tillstånd som beviljas av tillståndsmyndigheten enligt lagen ska till exempel vara avsett för produktion av serviceboende med heldygnsomsorg för äldre eller service för institutionsvård för äldre. Om ansökan om tillstånd stadgas närmare i lagens 8 §.

Innan tillstånd beviljas ska tillståndsmyndigheten bedöma om verksamhetsenhetens verksamhetsförutsättningar uppfylls på det sätt som anges i ansökan, bl.a. i fråga om antalet anställda och personalens struktur. Utgångspunkten för förhandstillsyn är att de tjänster som tillhandahålls en äldre person ska vara av hög kvalitet och att de ska säkerställa att kunden får god vård och omsorg. Enligt tillståndsmyndigheten är de viktigaste kvalitetskomponenterna i tjänster med heldygnsomsorg för de äldre en tillräcklig och yrkeskunnig personal, kunzig ledning och lämpliga lokaler. Vid förhandstillsynen har det i enlighet med 20 § 1 mom. i lagen om äldreomsorg ansetts att antalet anställda vid verksamhetsenheten, deras utbildning och uppgiftsstruktur ska motsvara det antal äldre personer som får enhetens tjänster och det behov av service som deras funktionsförmåga förutsätter. Dessutom ska personalen i enlighet med paragrafens 4 mom. indelas i arbetsskift så att det vid verksamhetsenheten ska finnas tillräckligt med personal under alla tider på dygnet.

Vid förhandstillsynen ska särskild uppmärksamhet fästas vid huruvida det antal anställda som reserverats för verksamhetsenhetens omedelbara kundarbete och strukturen i tillståndsansökan motsvarar verksamhetsenhetens framtida klienters eller redan befintliga klienters behov av tjänster dygnet runt.

Tillsyn under pågående verksamhet

Övervakningen under pågående verksamhet gäller både offentlig och privat serviceproduktion. Utgångspunkten för övervakningen är att de tjänster som tillhandahålls för äldre personer måste vara av hög kvalitet och säkerställa god vård och omsorg för klienten. Liksom beträffande förhandstillsynen anser tillsynsmyndigheten att de viktigaste kvalitetsfaktorerna för tjänster i heldygnsomsorg är tillräcklig och yrkeskunnig personal, kompetent ledning och lämpliga lokaler. Vid tillsynen under verksamheten har det i enlighet med 20 § 1 mom. i lagen om äldreomsorg ansetts att antalet anställda vid verksamhetsenheten, deras utbildning och uppgiftsstruktur ska motsvara det antal äldre personer som får enhetens tjänster och det behov av service som deras funktionsförmåga förutsätter. Dessutom ska personalen i enlighet med paragrafens 4 mom. indelas i arbetsskift så att det vid verksamhetsenheten ska finnas tillräckligt med personal under alla tider på dygnet.

Vid övervakningen under pågående verksamhet ska särskild uppmärksamhet fästas vid om verksamheten vid verksamhetsenheten motsvarar klienternas behov av tjänster, till exempel när det gäller antalet anställda och personalens struktur.